

26. MAGYAR REFORMÁTOROK A KÖRNYEZETÜNKBEN

Gyülekezeti óraszám: 1. Egyházi iskolák óraszám: 1.

TEOLÓGIAI ALAPVETÉS

(*Felhasznált irodalom:* Dr. Benke György: Hittan 7. RPI, 2000; Bottyán János: Hitünk hősei, Budapest, 1995; Bucsay Mihály: A protestantizmus története Magyarországon 1521–1945, Budapest, 1985)

A legismertebb magyarországi reformátor élete:

Dévai Bíró Mátyás (kb. 1500–1545):

Ferences-rendi szerzetes volt eredetileg. A wittenbergi egyetem tanult egyik első magyar diákként. Ott lett a reformáció híve 1529-ben. Luther és Melancthon baráti köréhez tartozott. Luther tanait lelkesen képviselte. Magyar Luthernek is nevezték. Elsősorban a Dunántúl nyugati részén és Magyarország északkeleti részén hirdette a reformáció tanait. A protestantizmus felől érdeklődő főnemesekkel is kapcsolatba került (Nádasdy, Perényi). Hite miatt börtönbe került, és sok esetben menekülnie is kellett azért, mert a reformatori tanokat hirdette. Írt több vitairatot és teológiai művet. Az első magyar helyesírási szabályzat megírása is az ő nevéhez fűződik. Népszerű igehirdető volt, több helyen volt lelkipásztor. Ahol csak tudta hirdette az igét. Amikor Szapolyai János börtönébe került, életét az mentette meg, hogy a vele együtt raboskodó kovács megtért a vele való beszélgetések során. Amikor a fejedelem megkegyelmezett a kovácsának, azt mondta, hogy csak akkor hagyja el a börtön falait, a reformátor is vele együtt kiszabadul. És ez valóban be is következett. Bázelen a reformáció svájci ágával is megismerkedett. Élete utolsó éveiben debreceni lelkipásztor volt.

Sztárai Mihály (?–1575):

Ferences-rendi szerzetes volt. Padovában tanult. Dél-Baranya és Szlavónia reformátora lett. A reformáció tanainak a terjesztésében sajátos eszközöket vetet be: zsolnárokat fordított, melyeket hegedű kíséretével elő is adott, jeleneteket írt, amelyeket vásárokon bemutatott, és amelyek a régi egyház papjait illették kritikával, és ezzel nevetésre készítették a hallgatóságot. Ezt nem mindig viselte jó szívvel az, akit illett. Egy legenda szerint Sztárai tudatában volt, hogy sokakat megbántott, és elővigyázatosságból, amikor sötétedés után kilépett a kapun, maga előtt egy karóra tűzött tököket dugott ki, nehogy őt üsse meg valaki. Mivel alapvetően a lutheri irányt képviselte, nem csak a régi tan híveivel, hanem a reformáció kálvini híveivel is vitázott. Tiszántúlon nem is fogadták el őt. Pápán vagy környékén hunyt el.

Huszár Gál (1512–1575):

A Felvidék reformátoraként jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy a reformáció tanítása Magyarországon elterjedjen. Mint sok más reformátor, eredetileg római pap volt. Miután a Biblia tanításait összehasonlította egyháza gyakorlatával, a reformáció tanait kezdte hirdetni. Bécsben tanult könyvnyomtatást, legelőször egy úrvacsoráról szóló hitvalló igehirdetést adott ki. Nagyszombati lelkészként vitázott papokkal, püspökökkel. Kassára meghívták a reformáció követői lelkipásztornak. Az egeri érsek ekkor elfogatta, börtönbe záratta. Nem véletlenül kapott nagy figyelmet, mert saját nyomdával rendelkezett, ami a reformáció korában a tanok terjesztésének nagyon hatékony eszköze volt. A hívek Bornemissza Péter vezetésével kimentették a börtönből. Huszár Gál Debrecenbe (1561) menekült nyomdájával együtt. Gyorsan meg is kezdte a munkát. Érkezése után egy héttel nyomtatni kezdte Méliusz Juhász Péternek, aki akkor debreceni püspök volt, a Kolossébeliekhez írt levél magyarázatát. Kiadta

saját igehirdetéseit is, vitairatokat, énekeskönyvet (1560), és gyerekek számára kátét. A reformáció svájci ágával tartott kapcsolatot. Ő fordította le először magyar nyelvre a Heidelbergi Kátét. Élete végén Pápara került. Nyomdáját Debrecennek adományozta, pestisben hunyt el.

Kálmáncsehi Sánta Márton (?–1557):

Eredetileg katolikus pap volt, aki a krakkói egyetem tanult, és ott ismerkedett meg a reformáció tanaival, egy hitvita alkalmával. A kálvini irányú reformáció követője és képviselője lett, azon belül is a Zwingli tanait követő irányhoz tartozott. A templomokból kidobatta az oltárokat, a képeket és a szobrokat. Igyekezett a lehető legszigorúbban követni ebben is a Szentírást. Lelkipásztori szolgálatának helyszínei: Mezőtúr, Sátoraljaújhely, Debrecen, Munkács. Lelkészársaival hitvitákat tartott. Tiszántúl szuperintendense lett.

Szegedi Kis István (1505–1572):

Tanulmányait a bécsi, krakkói, wittenbergi egyetemeken folytatta. Tanár és lelkész is volt Tiszántúlon és Dunántúlon. Török fogságba került két évre. Ráckevén volt lelkipásztor élete végén. Hatására indult meg a református egyház szervezeti önállósodása. Svájcban megjelent latin nyelvű teológiai munkája.

Károli Gáspár (kb. 1530–1591):

Wittenbergben tanult és ott ismerkedett meg a reformáció tanításával. Élete nagy részében Göncön volt lelkész. Teológus és bibliafordító volt. A kassavölgyi egyházmegyének volt esperese. Az ő nevéhez fűződik az első teljes magyar nyelvű bibliafordítás. Azonban ezt a hatalmas munkát bizonyára nem egyedül végezte, hanem egy kisebb munkatársi csapattal, akiknek azonban vált ismertté a neve. Az 1570-es évektől kezdődhetett ez a munka, és 1590-ben Vizsolyban került kiadásra először ez a fordítás. Azóta is mérce a mai magyar nyelvű bibliafordításoknál Károli fordítása. A magyar nyelvre nagy hatással volt ez a fordítás.

A reformátorok életének tanulságai:

- Szentírást igazságának a felismerése vezette őket,
- felvállalták a hitüket, és hirdették Krisztust,
- Krisztus hirdetésére a saját talentumaikat használták
- Krisztus hirdetésére vállaltak mindenféle áldozatot (anyagiakat is)
- hűségesek maradtak az üldözések ellenére.

VALLÁSPEDAGÓGIAI SZEMPONTOK

(*Felhasznált irodalom:* Bölcsföldiné Türk Emese – Kerekes Szabolcs: Serdülők a gyülekezetben, in: Siba Balázs – Szabóné László Lilla – Pángyánszky Ágnes (szerk.): Együtt a hit útján – Gyülekezetpedagógiai kézikönyv, Kálvin Kiadó, Budapest, 2019, 177–213.; Németh Dávid: Vallásdidaktika – A hit- és erkölcstan tanítása az 5-12. osztályban, Károli Gáspár Református Egyetem-L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2017.)

A reformációt mint elvont fogalmat és mint távoli történelmi eseményt is közelebb hozhatjuk a tanulókhoz azzal, ha a saját környezetükben élt reformátorok életét, hatását, örökségét megismerik. Ha sikerül pozitív kapcsolódási pontokat találni a tanulók érdeklődése, életkérdései és a reformátorok üzenete között, akkor ezzel is formálódik az egyházhoz, gyülekezetéhez való kötődés. Az identitás épülésében az alapkövek közé kerülhet a reformátori örökség értékvilága, ereje.

ÓRAVÁZLAT JAVASLAT

Fő hangsúly: A saját környezetben élt magyar reformátorok (örökségünk) felfedezése.

Kognitív: Annak a felismertetése, hogy a reformáció nem egy távoli, történelmi esemény, hanem a saját környezetünkre is hatással volt.

Affektív: Pozitív érzelmi kötődés felébresztése a reformáció, reformátorok és a reformátusság iránt.

Pragmatikus: Helytörténeti ismeretbővítés és annak a segítése, hogy a tanuló jobban a magáénak érezze a reformátori gondolkodásmódot.

Óra fő része	Javaslatok	Taneszköz, célhoz kapcsolódás
Motiváció, ráhangolódás, előzetes ismeretek aktiválása	<p>1. Beszélgetés: Mi jelenthet megoldást egy nagyon nehéz helyzetben? Egy ember, család, nép számára? Te mit gondolsz?</p> <p>2. Történelmi ismeretek felidézése: mit tudnak erről az időszakról a tanulók, milyen lehetett az élet a 3 részre szakadt Magyarországon</p>	<p>Beszélgetés a megoldás lehetőségéről nehéz helyzetekben</p> <p>A XVI. Századi Magyarország történelmének felelevenítése</p>
Feldolgozási javaslat	<p>1. A korszak és a megoldás</p> <p>TK lila háttérű része, s a térkép segítségével emeljük ki: Mohácsi vész 3 részre szakadt ország Sok-sok nyomorúság, szenvedés Reformáció: Isten Igéje az alap, ő ad bűnbocsánatot és megoldást</p> <p>MFEI 4.: Sztárai éneke és a kor jellemzése</p> <p>2. Híres magyar reformátorok:</p> <p>A TK-ben említett négy név és a négy hozzájuk tartozó jelző mentén tekintsük át, csoportmunkában négy híres reformátor munkáját, jelenőségét! Osszuk el négy csoport számára a négy reformátor személyét! A négy csoport a következő feladatokat kaphatja: Olvassák el a TK megfelelő részét!</p>	<p>TK Annak tisztázása, milyen körülmények között érkezett a reformáció tanítása hazánkba</p> <p>MFEI 4. feladat A kor problémái és a reformáció üzenetének összekapcsolása a magyar reformátor énekével</p> <p>TK MFEI 1. feladat MFEI 3. feladat</p> <p>Híres magyar reformátorok megismerése</p>

	<p>Oldják meg a MFEI 1. feladatát! (idővonal) Beszéljék meg, miért illik a jelző a személyre! Készítsenek az adott személyhez névjegykártyát és jelképet! (MFEI 3)</p> <p>Az eredményt mutassák be a többieknek!</p> <p>3. Aranymondás: „Krisztus beszéde lakjék bennetek gazdagon úgy, hogy tanítsátok egymást teljes bölcsességgel, és intsétek egymást zsoltárokkal, dicséretekkel, lelki énekekkel; ... Amit pedig szóltok vagy tesztek, mind az Úr Jézus nevében tegyétek.” (Kol 3,16–17)</p> <p>MFEI 2.: hogyan kapcsolódik az ige a reformátorok életéhez?</p> <p>4. Saját környezetben élt reformátor: Az előzetes megbeszélés alapján hallgassuk meg a tanulói beszámolót! MFEI 6.: a beszámoló feldolgozását segíti</p> <p>5. Te is lehetsz reformátor! MFEI 5.: te voltál-e már újíto, reformátor, milyen helyzetben lehet erre szükség?</p> <p>6. Énekjavaslat: Siess, keresztyén... (TK 15. ének), Valaki vallást tesz... (TK 18. ének), Mindenkoron áldom az én Uramat (RÉ21 157. dicséret)</p>	<p>TK MFEI 2. feladat Rámutatás az Ige és a magyar reformátorok életének kapcsolatára</p> <p>Tanulói beszámoló MFEI 6. feladat Helytörténeti vonatkozások feltárása</p> <p>MFEI 5. Annak keresése, mit jelenthet a reformátorok lelkülete, az újíto szerep a tanulók számára</p>
Munkáltatás	<p>Készítsünk névjegykártyát Dévai Bíró Mátyás, Huszár Gál, Sztárai Mihály, Károli Gáspár vagy más, a környezetünkben élt magyar reformátor számára!</p> <p>Szerepeljen rajta néhány olyan dolog, amelyről felismerhető a személy. Lehet rajzos szimbólum is. Ha minden egyháztörténeti személyhez készítünk névjegykártyát a téma során, használhatjuk a kártyákat az óra eleji ismétlésekhez, játékos összefoglaláshoz is.</p>	
Házi feladat	<p>Nézz utána, hogyan alakult a története a debreceni református Nagytemplom Rákóczi harangjának!</p>	

TOVÁBBI ÖTLETEK

Gryllus-testvérek: A reformáció énekei:

<https://www.youtube.com/watch?v=UUDB-BfWv2g>

<https://www.youtube.com/watch?v=TnCqeh5DeX4>

Képelemzési és szövegelemzési módszertani segédlet

Tankönyv: 83–85. oldal

A képen látható:

- Térkép: A három részre szakadt Magyarország
- Fénykép: Biblia
- Fénykép: Huszár Gál szobra

A szöveg:

Ismeretközlő szöveg: Dévai Bíró Mátyás, Sztárai Mihály, Károli Gáspár, Huszár Gál

Instrukció a képolvasáshoz és a kapcsolódó szöveg elemzéséhez

1. Képolvasási javaslat:

- Figyeld meg a térképet! Mit tudsz leolvasni róla? Mit tudsz erről a történelmi korról?
- Beszéljétek meg, milyen események következménye lett, hogy három részre szakadt Magyarország!
- Kik voltak ebben a korszakban a magyar reformátorok?
- Nézd meg Huszár Gál szobrának a fényképét! Milyennek látod őt? Tudsz-e valamit róla?

2. Szövegelemzés

- Miért hívták Dévai Bíró Mátyást „magyar Luther”-nek?
- Miért hívták Sztárai Mihályt énekes reformátornak?
- Mit jelent a reformáció szó?
- Ki volt Károli Gáspár?
- Miért fontos tudni ezekről az emberekről? Te kit választanál példaképednek?

Beszélgetéspontok az aranymondáshoz

„Krisztus beszéde lakjék bennetek gazdagon úgy, hogy tanítsátok egymást teljes bölcsességgel, és intsétek egymást zsoltárokkal, dicséretekkel, lelki énekekkel... Amit pedig szóltok vagy tesztek, mind az Úr Jézus nevében tegyétek.”

- Mire figyelmeztet Pál apostol minden embert?
- Mit jelent az, hogy „Krisztus beszéde lakjon bennetek”?
- Mit jelent a bölcsesség szerinted?
- Mit jelent az, hogy amit szólunk vagy teszünk, azt az Úr Jézus nevében tegyük?

Feldolgozás:

Ha bőséges a közvetlen helytörténeti kapcsolódás lehetősége, akkor a tanulói beszámolókra is felépíthetjük az órát. Másik lehetőség, hogy a javasolt csoportmunkához hasonlóan a saját környezetben élt reformátorok életéről előkészített saját anyagok alapján, az ő életüket dolgozzák fel a tanulók csoportmunkában.

Drámapedagógiai ötlet: „Reformátorok tweetje/sms-e”

Válasszunk ki az adott egyháztörténeti személy életéből néhány epizódot, rövidebb, de erőteljesebb, érdekesebb fordulatot, pillanatot. Ezt mondjuk el (vagy a könyvből vegyük át), jelöljük ki a szakaszt. Adjunk mindenkinek néhány kis cetlit és adjunk egy karakterszámot: egy sms vagy internetes tweet karakterszámát. (Ha nem tudjuk, mi az, nézzünk utána!)

Feladat: próbáljuk meg elképzelni, hogy az adott reformátor abban a helyzetben milyen sms-t. Tweetet írt volna a barátjának, társának, feleségének, gyerekének stb. Lehet, hogy lesznek vicces megoldások is, ez nem baj. Ugyanez a munkaforma alkalmazható más történeti személyekkel vagy bibliai karakterekkel, eseményekkel is, segít jobban megismerni, saját maguk számára értelmezni a tanultakat. (Egy irodalomtörténeti minta: szabadságharcos Petőfi twitter!)

A témához felhasználható énekek:

Református Énekeskönyv (RÉ21): 261. dicséret: Uram Isten siess (+BS)

Református Énekeskönyv (RÉ21): 157. dicséret: Mindenkoron áldom (+BS, HK)

Református Énekeskönyv (RÉ21): 173. dicséret: Mely igen jó (+BS)

Református Énekeskönyv (RÉ21): 165. dicséret: 5–6. és 8. versei: Azért téged, Uram

Berkesi Sándor: Az Úrnak zengjen az ének: 91. Győzhetetlen én köszálam (+RÉ21 456. dicséret)